

CIĄGNAĆ SIĘ (127) *vb impf*

się (109), się (18).

inf ciągnąć się (12). ◇ *praes 1 sg* ciągnę się (2). ◇ *2 sg* ciągniesz się (1). ◇ *3 sg* ciągnie się (55). ◇ *1 pl* ciągni(e)my się (1). ◇ *3 pl* ciągną się (20). ◇ *praet 3 sg m* ciągnął się (1). ◇ *3 pl m pers* ciągnęli się (4). *subst* ciągnęły się (3), ciągnęli się (1) *Leop.* ◇ *fut 2 sg m* będziesz się ciągnął (1). ◇ *3 sg m* będzie się ciągnął (1). *f* będzie się ciągnąć (1). ◇ *imp 2 sg* ciągni się (6), ciągn się (2), ciągn się (1) *RejZwierc*; ciągni się *RejWiz* (2); ciągn się *RejZwierc*; ciągni się : ciągn się *RejRozpr* (4 : 1). ◇ *2 pl* ciągniecie się (1). ◇ *con 1 sg m* bym się ciągnął (1). ◇ *3 sg m* by się ciągnął (1). *f* by się ciągnęła (2). ◇ *1 pl m pers* bychmy się ciągnęli (1) *RejPs* byśmy się ciągnęli (1) *ArtKanc.* ◇ *3 pl m pers* ciągnęliby się, by się ciągnęli (4). ◇ *part praes act* ciągnąc się (3), ciągnąc się (1); -ąc: -ąc *BibRadz* (1 : 1).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. *Dać się naciągać, wydłużać* (3) : Iako łkora mokra barziewy się ciągnie niżli fucha *GlabGad* E8v; iako łą wżitki rudy á krułczke ktore się od ognia ciągną y też rozplývaią. *GlabGad* I6v; Gębá woła iefzczé náley/ Brzuch się nie chce ciągnąć dáley *BielKom* E8.

2. *Przeciągać się, kurczyć się, wstrząsać się, wykręcać się (o ciele); cieri Mącz* (6) : TRafia się niemocz na dzieci kurczowa/ albo rozciągająca Tak iż się dziecię ciągnie nogami y rączkami. *FalZioł* V 38v; *Mącz* 53a.

a. *O ziewaniu; pandiculari Mącz, Cn; hiascere Mącz* (4) : Ciągnie się rzkomo poziewá *RejRozpr* G4v; Oscedo, Ziewączká gdy kto bez przełtanku ziewa/ ciągnie się. *Mącz* 271a, 156b, 275a.

3. *Pochodzić [od czego]* (1) : Bo to słowo Iłtność ciągnie się od tego słowa Iełth. *SarnUzn* B8v.

4. *Z trudem zdobywać się na wydatki, żyć nad stan, wykosztowywać się; conferre impendia, facere sumptum a. impensam, impendere pecuniam a. sumptum, insumere a. ponere a. sustinere sumptum Cn* (22) : Iáko táko gdzie wziąć tu wziąć Wżdy się iednąk przedfie ciągnąć *RejRozpr* G2v, A3, F2, H4; To się iuż wierę ciągni by záłtawić dzyatki. *RejWiz* 69, 40v; *RejZwierc* 85v, 137v; Bárziewyby się ciągnęli chcąc się przypodobác/ Krolowi iego krewni by y wżzego łtradác. *MycPrz* I B2, II Bv.

ciągnąć się na co (1): Bo bárzo miełfek nie łpory Ciągnąć się ná owy wzory *RejRozpr* I3.

ciągnąć się w co (1): Ciągnę się pánie Wálánty W piniolle w alekanty *RejRozpr* G3.

ciągnąć się czym (1): iáko iemu kwoley ciągną [!] się łzáty/ y inłzym kółztem *MycPrz* II Bv.

Zwoty: »ciągnąć się jako lis« [szyk zmienny'] (7): *RejRozpr* Fv, G3v; *RejWiz* 41, 69, 123v; To się iuż ciągn iáko Lis/ myły dobry Pánie/ Poki worká/ kożufzká/ y koniká słtanie. *RejZwierc* 102; A Pan iego nieborák to wżyłtko zápláci. By się ciągnął iáko lis/ tobie płácić Pánie *BielRozm* 28.

»ciągnąć się nad stan(ik)« (2): *RejZwierc* 25v; że thymi czáły łthany wżyłthkie ciągnęły się nád łtan łwoy bardzo náwęłtały *MycPrz* II C3.

5. *Kłopotać się, trudzić się, ponosić ciężary, pracować* (6) : *RejJóz* D3; Co theż zárzuciá ono mieyfce: Dan ielł práwi zakon przez ręce Mediatorowe. Wiem że się ciągną ná thym mieyłczu wykłádáczé/ ia iednąk pozwólę tego [...] że przez ręce Krístułowe dan ielłh Zakon *SarnUzn* D2v; Ale mądry tym się karze/ Gdy się ciągną prze zyłk łgarze. *RejZwierc* 232v; Przypátrzyłem łye vtrapieniu które przepuścił Bóg ná łny Ludzkie/ áby łye ciągnęli á mordowáli ná tym/ iáko wżyłtko Bóg dobrze wczynił *Oczko* 5v; Inłzy łye ciągną przy dworze/ Albo zegluią przez morze *KochSob* 69.

Zwrot: »ciągnąć się równo« (1): Tknicie sie tefz iedno łami A ciągniecie sie równo łnami *RejRozpr* [G2].

6. Iść, podążać, udawać się, kierować się (17) : Afnádniey wždy przyftodole Niż sie ciągnąć z wilkiem w pole *RejRozpr* I4v; *BielKron* 294; bo łye ony [*karpięta*] by namnieyřzą łtrużką [...] przeciwko wodźie/ ciągną *Strum* O4; *KochMuza* 28.

ciągnąć się do czego (3): *BielKron* 337v; Przytym trzebá teź wiedźieć połozenie y łpořob oney kráiny/ do ktorey łię woyná ciągnie [*in qua bellum gerendum sit*] *ModrzBaz* 112; bo tą miárą y Młynarz nie vkrádnie/ y Kmiotek nie będnie sie do inřzego młyná ciągnął *GostGosp* 62.

ciągnąć się za czym (2): iáko członki zá głowá/ łtrumienie máłe zá wielkimi rzekámi/ ciągnąć łię zwykły. *VotSzl* A2v; *KlonFlis* E2v.

Zwroty: »ciągnąć się ku gorze, wzgorę« [*szyk zmienny*] (1 : 1): Abowiem czału picia duch nie moze z gardła wychodzić, przeto sie gwałtem wzgorę ciągnie *GlabGad* B5v; *RejZwierc* 41v.

»ciągnąć się jako płomień ku gorze« [*szyk zmienny*] (2): nicz mu nadobna wřpaniřć pomiernie ozdobia na nie wádnice/ [...] ktora sie záwždy w powáźney á rořtropney myřli ciągnie iáko piękny płomień ku gorze. *RejZwierc* 54, 62v.

W przén (4) : A nigdziey sie indziey nieciągnęły ręce moye [*expandi manus meas Ps* 142/6] *RejPs* 211.

ciągnąć się za czym (2): iako na przodku namieniono, duřza sie ciągnie za ciałem iako łkłoniona iego ciężkořcią *GlabGad* Mv; *RejWiz* 3.

Zwrot: »ciągnąć się ku gorze« (1): Tákteć máło nie wřzyřcy/ ty piorká lepiemy/ Ciągniemy sie ku gorze/ á gdzie pařć nie wiemy. *RejZwierc* 116v.

7. Sączyć się, płynąć, wydzielać się (6) : z ktorego zapalenia ciągnie sie vrina z wátroby do nyrek *FalZioł* V 3; będnąc daleko od mieřc łmrodliwych [...] Y wřelkich wod łtoięczych/ łktorych wřtawicźnie ciągną sie wilkořci łmrodliwre *FalZioł* V 62, III 11c; *GlabGad* G6; Inřzemi to tedy źrzodłámi á nie dźdźowémi/ Bog [*wodę*] rozmnaża: á pęwnie témi/ co łye z źiemie przez żyły á meaty/ ná to vczynionémi ciągną *Oczko* 8.

Zwrot: »ciągnąć się wzgorę« (1): [*sliny*] Pochodzą z poczenia płucz w ktorich iest mieřtce flegmy, á tak sie ciągną wzgorę za parą wydychaną. *GlabGad* C5v.

8. Toczyć się, trwać (5) : Abowiem szędnia [...] będnie povinien łtronie za przą a odeprzą ktorabysie kv temv Scrutinium a takovey łpravie cźiągnęła na wieczé przed łąd odeřlacz *ComCrac* 16v; Zá cźem łpráwy chořa teź niezáwikłáne/ bywály wedle woli tych obrońcow przewłaczáne: [...] bo oná łpráwá ciągnąć łię muřiałá wedle woli obrońcow [*funiculus tendebatur contentionis privatis patronorum affectionibus*] *ModrzBaz* 141v; W téy mierze zá zeznániém Woźného łtráćenie káuzy, o ktorą sie rzecz toczy, ciągnie sie, y condemnujá łtrony. *SarnStat* 1285, 148, 498.

9. Zajmować pewien obszar, mieć położenie, przebiegać (8) :

a. O elementach topografii; ascendere, egredi, occurrere, pertingere *PolAnt* (7) : Thá źiemią od wřchodu słońcá bieży ku Perřey/ y záłię łye ciągnie ku zachodowi *BibRadz* I 2a *marg*; A grńnice Chánáneyczykow były poczáwřzy od Sydonu/ ciągnąć łię [*ingrediente*] do Gerar *BibRadz* *Gen* 10/19; Hor tá gorá [...] iest cześcią iedną Libanu/ która sie ciągnie ku morzu. *BibRadz* I 98d *marg*, *Num*

34/4, *Ios* 19/11, 12; *BO* y *Eridanowá* wodá tu *wniešioná*: *A* ciągnie *fye* od *lewéy* nogi *Orioná*. *KochPhaen* 14.

b. *O elementach tekstowych (1)* : iż w piśmie świętym dwa Reieftry piśm ciągną fie przez wżytkę Biblią. *SarnUzn* B2.

10. *Dążyć, zmierzać, kierować się, skłaniać się, mieć cel; devolvi Mącz; tendere PolAnt; ruere Modrz* (37) : Ale iż śláchetne przyrodzenie nie śćirpi áby fie dále y wyfzłzey ciągnąć nie miało *RejZwierc* 20.

ciągnąć się do kogo, do czego (15): *RejPs* 127v; *Naturá* ząwždy fie ciągnie do złego. *RejWiz* 101 *marg* [*idem* C7v], 38, C7v; że te rzeczy ktore zá mną fą zápamiętáwáiąc/ a do tych fie rzeczy ciągnąc [*extendens meipsum*] ktore fą przedemną/ bieję do pewnego celu *Leop Philipp* 3/13 [*przekład tego samego tekstu WujNT*]; *RejPos* 239, 319; Iedno iż fie do tego rzecz ciągnie/ iáko śzedziwy wiek počćiwy był ząwždy ná wielkiey pieczy *RejZwierc* 126; *BiałKaz* C2; *KochWr* 20; thák iż fie do tyrańtwa przezeń rzeczy ciągnęły *Phil* N3; *GrabowSet* D4; *Nápomina* ich/ áby opuściwłzy pierwze počátky wiáry/ ciągnęli fie do náuki dołkonálzzey. *WujNT Hebr* 6 *arg*, *Philipp* 3/13. *Cf Ze zdaniem.*

ciągnąć się k(u) komu, k(u) czemu (11): *RejRozpr* A4v; *Oczy* moje (ząwždy fie ciągnęli) ku wiernym ziemie [!] *Leop Ps* 100/6; gdzie też tám vkázuiemy koniec y cel ku ktoremu fie ony rzeczy ciągną *BibRadz* I *5v, *Prov* 21/5; *Wízákże* co fie fwey woley náuczzy kniey fie ząwždy ciągnie. *BielKron* 297v; *Mącz* 507a; *RejPos* 52v; *RejZwierc* [78²]; *WierKróc* A4; *O Kryfte* day byfmy [...] z rádością k tobie fie ciągnęli. *ArtKanc* G15v.

ciągnąć się na co (4): lecz twoia dobroć Ktora fie na wżytko dobre ciągnie z przyrodzenia *RejJóz* L3; *RejWiz* 129, 134; Iáko przyrodzenie człowiecze ząwżdi fie ná pychę á ná powyzfzoność fwiátá thego ciągnie *RejPos* 315v *marg*.

ciągnąć się za kim, za czym (4) : *RejPs* 110; á wždy oto oná myłl omylnego człowieczeńtwa ich/ więcey fie ciągnie zá fwiátem/ á zá krotkimi pociechám iego *RejPos* 313v; ciągni fie zá oycem fwym niebiełkim *RejZwierc* 178v, 116.

Ze zdaniem celowym [w tym z zapowiednikami: tam (2), k temu (1), do tego (1); gdzie (2), aby (1), by (1)] (4): Gdyż wiefz iż kázda praca ciągnie fie do tego/ Aby kázdy rofkołzy vzył potym s tego. *RejWiz* 20v, 20v; *RejZwierc* 91v; łácniey iednego byftróć y pohámowác/ y gdyby się tám ciągnęła gdzie nietrzebá náząd cofnąć *ModrzBaz* 24v.

11. *Dotyczyć, mieć związek, stosować się, znaczyć; spectare Modrz (10)* : Bo tá diftinctia o wielkich rzeczách nas vpomina, y fzeroko fie ciągnie. *SarnStat* 1272.

ciągnąć się do czego (4): ktory iełt koniec á práwy cel zakonu/ do ktorego oni nic nieprzydawáli/ [...] ále wiernie oznáy mowáli do czego fie on ciągnął/ vkázuiąc prawdziwe vżywanie iego *BibRadz* I 353v. *Cf Ze zdaniem.*

ciągnąć się k(u) czemu (3): także y to *manfuetus*, niemálz tego tám iedno *pauper*, Ale iż fie to ku iednemu ciągnie/ á wyrozumieniu nic fie thák nie wymuie *SarnUzn* C3, E2v; Ná fkończeniu tych Kfyąg czwartych/ pomkniemy rzeczy ku podełzvam/ ábowiem fye ku thym fćárćie bótem ciągnie *SienLek* 123v.

ciągnąć się za czym (2): ponieważ krułzec Królewłki iest, tedy y grunt zátym fie ciągnie *SarnStat* 1277, 790.

Ze zdaniem dopełnieniowym [z zapowiednikiem: do tego (3); aby (1), że (1), żeby (1)] (3): Świadcetwá ty do tego się ciągną: że Syn Boży iest prawdziwy Bóg *BiałKat* 8v; Bo wízelka wrzędu dośtoyność do tego ię ciągnie/ áby právem á rofkázowáníem Rzeczpóspolítą rządził. *ModrzBaz* 82, 7v.

12. *Zanosić się na coś, prowadzić do czegoś, być początkiem [ku czemu] (1) :* Bywaią prążki czérwone/ kthoré fye niegdy przez kopytho vkázuią [...] á ciągnie fye to więc ku złéy chromócie *SienLek* 178v.

13. *Być podobnym, wydawać się czymś lub jakimś [na co] (2) :* Sapit proverbium, Ciągnie iie na przypowieść álbo zda iie być przypowieścią. *Mącz* 363a; *Desinere in violam dicitur gemma*, Ciągnąć iie na fiołkową máść. *Mącz* 395c.

14. *praw. Apelować, toczyć spór przed sądem (3) :* Sentencya tá widzi fye mu być obciążliwa/ nie przyymuie iey zá práwo/ y zákłada fye pieniądzmi do Komory Iego Kr. Mił. ciągnąć fye thám gdzie fye ípráwnie ciągnąć ma *GroicPorz* bb 3; Ow nieborak vkrzywdzony pozwawfzy/ od rokow do rokow ciągnąć ię [...] muśi *GórnRozm* H3v.

15. *[Wynikać: Drugą tu rzecz na tym mieyfcu wyráził Ewánieliftá święty/ która z pierwłzey potrzebnie ię ciągnie/ To iest/ że Syn iest ípołifty z Oycem. GrzegŻarnPos 27 (Linde).]*

Synonimy: 3. iść, pochodzić; 6. iść, jechać, postępować, pośpieszać; 9. bieżec, chylic się, iść, patrzac; 10. chciec, miec się, pragnac; 14. odwoływać się, odzywać się, ruszac.

Formacje pochodne: obciągnąć się, ociągnąć się, pociągnąć się, rozciągnąć się, ściągnąć się, wciągnąć się, wściągnąć się, wyciągnąć się, zaciągnąć się, zawściągnąć się, zściągnąć się; ociągać się, odciągać się, pociągać się, powciągać się, powściągać się, przeciągać się, przyciągać się, rozciągać się, ściągać się, wciągać się, wściągać się, wyciągać się, zaciągać się, zściągać się; ściągować się.

KW